

Ткаченко Кіра Анатоліївна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри філології та перекладу Київського національного університету технологій та дизайну, м. Київ; тел.: (099) 0920867, e-mail: tkachenkokira@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0002-5409-460X>

КАТЕГОРІЯ САМОТНОСТІ В ТВОРАХ МОДЕРНІЗМУ (ЗА ТВОРАМИ Ф. КАФКИ ТА Л.КЕРРОЛЛА).

Анотація. У статті розглянуто окремі стани самотності людини в обставинах ситуації несвободи, розгубленості та зневіри. Аналіз умов та оточення персонажів виявляє абсурдність подій в реальному часі. Самотність людини- це путь до пізнання самого себе через переоцінку світу та дійсності. Проте можна відзначити самотність як центральну тему, навіть категорію, естетики та філософії модернізму. Особливо символічним є образ суду в обох текстах: у Кафки він постає як бездушна бюрократична машина, що знищує особистість, у Керролла — як гротескне віддзеркалення безглуздості суспільних інституцій. Обидва автори використовують суд як метафору оцінювання й осуду людини суспільством, проте з різним емоційно-філософським забарвленням: якщо в Кафки це — приреченість, то в Керролла — іронічна гра з формою й змістом.

Таким чином, у досліджуваних текстах простежується спільна екзистенційна проблематика, яка, однак, реалізується крізь різні естетичні моделі: трагічну у Кафки й сатирично-фантастичну у Керролла. Самотність та пошук себе, незважаючи на контрастність художніх засобів, розглядаються як універсальні риси людського існування у світі, що втратив ясність і раціональність. Образи Йозефа К. та Аліси, кожен у своїй площині, ілюструють внутрішню боротьбу особистості за збереження цілісності в умовах абсурду, що й зумовлює їхню художню та філософську цінність. Герой Кафки — Йозеф К. втілює постать сторонньої людини в абсурдному, позбавленому логіки світі, де інституції та оточення виступають джерелами тиску, а не підтримки. Відсутність чіткої провини, приреченість на мовчазне існування — все це підкреслює глибоку відчуженість суб'єкта та відчуття втрати ідентичності. У такому світі самотність стає не просто психологічним станом, а структурною ознакою буття.

Водночас у творі Льюїса Керролла самотність головної героїні, Аліси, хоч і виникає внаслідок потрапляння в незрозумілий, ірраціональний простір, має іншу функцію. Аліса не втрачає не піддається абсурду, а, навпаки, намагається його осмислити. На відміну від героя Кафки, вона не розчиняється у світі без сенсу, а набуває нової суб'єктності шляхом пізнання, спостереження й осмислення своєї взаємодії з навколишнім світом.

Ключові слова: модернізм; естетика модернізму; філософія модернізму; самотність; абсурдність; екзистенціалізм; Ф.Кафка; Л.Керролл.

Tkachenko Kira Anatolyevna, PhD in Philology, Associate Professor at the Department of Philology and Translation Kyiv National University of Technology and Design, Kyiv, tel.:(099) 0920867, e-mail: tkachenkokira@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0002-5409-460X>

CATEGORIA OF LONELINESS IN THE WORKS OF MODERNISM (BASED ON THE WORKS OF F. KAFKA AND L. CARROLL).

Abstract. The article examines certain states of human loneliness in circumstances of bondage, confusion, and despair. Analysis of the characters' conditions and surroundings reveals the absurdity of events in real time. Human loneliness is a path to self-knowledge through reevaluation of the world and reality. However, loneliness can be noted as a central theme, even a category, of modernist aesthetics and philosophy. The image of the court is particularly symbolic in both texts: in Kafka, it appears as a soulless bureaucratic machine that destroys personality, and in Carroll, as a grotesque reflection of the absurdity of social institutions. Both authors use the court as a metaphor for society's evaluation and condemnation of a person, but with different emotional and philosophical connotations: in Kafka's work, it is doom, while in Carroll's, it is an ironic play with form and content.

Thus, the texts under study reveal common existential issues, which, however, are realized through different aesthetic models: tragic in Kafka and satirical-fantastic in Carroll. Loneliness and the search for oneself, despite the contrasting artistic means, are seen as universal features of human existence in a world that has lost its clarity and rationality. The images of Joseph K. and Alice, each in their own way, illustrate the inner struggle of the individual to preserve integrity in conditions of absurdity, which determines their artistic and philosophical value. Kafka's protagonist, Joseph K., embodies the figure of an outsider in an absurd, illogical world where institutions and surroundings are sources of pressure rather than support. The absence of clear guilt and the doom of a silent existence emphasize the subject's deep alienation and sense of loss of identity. In such a world, loneliness becomes not just a psychological state, but a structural feature of existence.

At the same time, in Lewis Carroll's work, the loneliness of the main character, Alice, although it arises as a result of her falling into an incomprehensible, irrational space, has a different function. Alice does not lose herself to absurdity but, on the contrary, tries to make sense of it. Unlike Kafka's hero, she does not dissolve into a meaningless world, but acquires a new subjectivity through cognition, observation, and reflection on her interaction with the surrounding world.

Keywords: modernism; aesthetics of modernism; philosophy of modernism; loneliness; absurdity; existentialism; F. Kafka; L. Carroll.

Постановка проблеми: Самотність у модернізмі - це не лише особиста, психологічна проблема, а й метафора культурної, соціальної та мовної кризи. Відчуження, фрагментація особистості, втрата цілісності та смислу, неможливість встановити справжні людські зв'язки в умовах глобалізованого суспільства - усе це створює світ, у якому самотність є не просто станом індивіда, а загальним проявом епохи. У статті розглянуто категорію самотності героїв як основну для відображення художньої дійсності в творах модернізму, зокрема в романі «Процес» австрійського письменника Франца Кафки та в романі англійського письменника Льюїса Керролла «Аліса в країні чудес».

Аналіз основних досліджень і публікацій.

Література модернізму привертає до себе увагу в основному плані її інтерпретацій трактовки художнього світу творів. Роман «Процес» має

декілька інтерпретацій бачення художнього світу, а саме - героя. Наприклад, Баняс В. розглядає цей роман як метафору життя людини, яка втратила пам'ять.[1]

Людина новітнього часу, котра є безправною іграшкою в руках надлюдських відтворює в романі відчуття провини. Самотність як екзистенціальне поняття може сприяти творчості митця по своїй суті. [2] Взагалі, дослідження показують нам, що кожне наступне покоління науковців відкриватиме цей роман Кафки з нового боку.

Пригоди Аліси з роману Керролла про маленьку дівчинку привертають увагу не тільки вчених- філологів з точку зору її сприйняття світу в якості дитини, але й дитячих лікарів, звертаючи увагу на її особливий погляд, навіть,- зір, на все і на всіх [3], що дійсно свідчить про незвичайність самої героїні, яка не ототожнює себе з оточуючими її персонажами.

Мета статті. Відслідкувати самотність як психологічний стан героїв в художньому світі творів Кафки та Керролла, відстежити «путь до себе» через кризову ситуацію суду, в яку потрапляють герої.

Виклад основного матеріалу. Література класична показує нам путь людини до щастя через пошуки гармонії із зовнішнім світом, частиною якого вона являється. Література модерністів, де кожний уявляє собою самотню кризову особистість, прагне через екзистенцію існування «на кордоні» між ціннісною мораллю та розчаруванням в її принципах та традиціях,- знайти гармонію в собі. Щастя в гармонійному існуванні себе самого в своєму внутрішньому світі, окремому, ворожому зовнішньому. Будь-які нав'язування стереотипів поведінки, що вимагають зовнішні обставини, не викликають протест у героя, а поглинають його в обставини абсурду та його незакінченості в часі. Тобто перед нами самотність внутрішня, викликана екзистенційною ізоляцією, яка «зберігається навіть при задовільному спілкуванні з іншими індивідами, при чудовому усвідомленні себе. Екзистенціальна ізоляція пов'язана з прірвою між собою та іншими, яку неможливо подолати. Вона також означає ще більш фундаментальну ізоляцію – відокремленість індивіда від світу». [4]

І Кафка, і Керролл зображують людей у стані самотності, відокремлення від світу. Але це не кінцева мета, а інструмент: засіб дослідити себе, свої кордони, межі абсурду, правди й глузду. Якщо для Йозефа К. самотність — тінь, що переслідує, то для Аліси — простір для зростання. І в цьому, мабуть, полягає глибока філософська думка обох авторів: ми всі в цьому світі дивні, чужі один одному— і тільки через це можемо стати собою.

Особливо символічним є образ суду в обох текстах: у Кафки він постає як бездушна бюрократична машина, що знищує особистість, у Керролла — як гротескне віддзеркалення безглуздості суспільних інституцій. Обидва автори використовують суд як метафору оцінювання й осуду людини суспільством, проте з різним емоційно-філософським забарвленням: якщо в Кафки це — приреченість, то в Керролла — іронічна гра.

Обидва автори зображають суд — символ правосуддя і справедливості — як місце, де правди немає. Але якщо в Кафки суд — це темна, гнітюча структура, що поглинає людину, то у Керролла — це пародія, казка і водночас глибоко сатирична алегорія на дорослий світ. Герої Кафки приречені на

мовчання, Аліса ж — намагається говорити, називати речі своїми іменами, навіть якщо її ніхто не чує.

Таким чином, самотність, неідентичність і абсурд — це не лише теми модернізму, а й ключ до розуміння людської сутності. Через образи Йозефа К. та Аліси ми спостерігаємо два різні шляхи до себе: шлях страждання й безнадії, та шлях допитливості й відкритості. Вони обидва перебувають у пошуку — і саме в цьому пошуку проявляється глибока спорідненість між ними. Їхні історії вчать нас бачити себе в ситуаціях абсурду, не втрачати здатність мислити, ставити питання і шукати смисли навіть там, де їх, здається, немає.

Отже, самотність у творах Кафки й Керролла — це не лише стан героїв, а метафора людського існування у світі, який не завжди відповідає нашим очікуванням. Та все ж — саме в цій самотності, у відчуженні й у подоланні абсурду, можливо знайти справжнє «я».

Абсурдність світу, в якому існують герої, полягає в тому, що вони не можуть знайти підтримки або пояснень від інших, але цей абсурд має глибокий філософський зміст. Самотність героїв є результатом пошуку власної ідентичності та боротьби з зовнішнім світом. У світі модернізму самотність і пошук себе виступають як важливі теми, через які герої намагаються зрозуміти своє місце.

Злиття героя з зовнішнім світом відбувається, але герой виявляється несхожий, абсолютно протилежний людям, оточуючим його. Йозеф К. виявляється звинуваченим невідомо в якому злочині, що робить його «завислим» між двома мирами: звинувачених/незвинувачених, злочинців/незлочинців. Ця «зависла» ситуація визначає і інших героїв роману як теж відносно невинними. Оце: «можливо» винний/ можливо невинний, можливо захисник/можливо ні,-штовхає головного героя до пошуку своєї ідентичності все ж таки до невинних, та ідентифікувати оточуючих його людей в плані питання як вони визначають його, -визначитись самому. Хо́да по зачарованому колу продовжується протягом всього роману: «Поприкипавши очима до К., люди в першому ряду мали такі напружені обличчя, що він якусь мить приглядався до них. Там стояли самі літні чоловіки, дехто навіть із сивою бородою. Може, саме їм належить вирішальне слово, може, вони спроможні вплинути на всі збори, що, зацікавившись після слів К., навіть не ворухнулися, побачивши, як принижено слідчого? — Те, що зі мною сталося, — провадив К. далі вже трохи тихішим голосом, знову придивляючись до облич першого ряду, трохи стривожених його попередніми словами, — те, що зі мною сталося, — лише поодинокий, отже, цілком незначущий випадок, і я ним не дуже й переймаюсь, але він засвідчує, що такі процеси порушено проти багатьох людей.»[5]

Йозеф К. відчуває всеохопну самотність і абсурдність свого становища в суспільстві, яке не розуміє його і відмовляється від справжнього зв'язку з ним. Слова, за допомогою яких він намагається пояснити себе, виявляються безсилими.

В цьому контексті самотність Аліси можна трактувати як її відчуження від зовнішнього світу — світу, який не піддається жодним звичним правилам і очікуванням. Її самотність посилюється тим, що вона не знаходить нікого, хто міг би пояснити їй непослідовність, раптовість подій, що з нею відбуваються.

В романі «Процес» абсурдність неусвідомленості своєї провини для героя працює в сюжеті як «несвобода руху». Обмеження простору, рух по тісних коридорах «системи бюрократії» сприймається як нерозв'язність ситуації несповоди героя та його положення звинуваченого, але й неможливості його виправдання, тому що звинувачення «невідомо в чому» продовжує висіти в повітрі. Самотність свою герой усвідомлює дуже чітко, але досить вільно це сприймає, бо розуміє, що йому ніхто не допоможе: «...він боявся будь-чиєї, навіть щонайменшої допомоги в цій своїй особистій справі, йому нікого не хотілося обтяжувати, до того ж він волів якомога менше втаємничувати людей у свій клопіт.» [5]

Уособленість Йозефа К. в своїй справі ніби сприймається дещо оптимістично, коли герой серед своїх поневірянь зустрічає таких самих зневірених людей: «В неділю К. знову пішов туди, цього разу вже не плутаючись на сходах та в коридорах, дехто з пожильців, упізнавши його, привітався з ним біля своїх дверей...».[5] У романі Кафки «Процес» самотність головного героя переходить до абсурдності бюрократичного механізму, що позбавляє людину не лише свободи дії, а й можливості зрозуміти свою провину чи зрозуміти логіку навколишньої реальності.

Кафківський герой — на кордоні між глуздом і безглуздям, він намагається чинити опір, але не має змоги змінити своє становище. Його слова, дії, навіть бажання — ніби вписані в заздалегідь визначений сценарій, де навіть адвокат не є його захисником, а ще одним уособленням байдужості та абсурду.

Екзистенціалізм позиції героя, який вважає, що сам здатен вибрати власну долю, шукає правду - це прагнення змінити ситуацію, хоча б висвітлити її в цих обставинах зневіри. Герой існує на кордоні глузду і безглуздя, де певним «глуздом» все ж таки залишається головний герой, бо він намагається знайти рішення. Але ж знайти його неможливо в силу абсурдності ситуації в невідповідному часі: «...К. іноді зауважував, що адвокат, навіть узявши до уваги всі труднощі та перешкоди, просувається дуже поволі, йому заперечували, що рух уперед аж ніяк не повільний, хоча можна було б просунутись набагато далі, якби К. вчасно звернувся до адвоката.»[5]. Адвокат, згідно із традиційними уявами про процес суду, повинен нібито зруйнувати самотність звинуваченого, але ж в художньому світі Кафки, де все абсурдно, стан адвоката «не в моменті» тільки посилює самотність героя та безвихідь ситуації. У Йозефа К. цей конфлікт набуває трагічного характеру: система, що не пояснює правил, абсурдні звинувачення без доказів, формальна мова, яка втратила функцію комунікації, — усе це не залишає герою шансів на співвідносини із зовнішнім світом.

Герой максимально здається віддаленим від нас, але ж і максимально близьким, бо нам цікаво спостерігати хід думок. Тягне нас в ті обставини, в яких перебуває, потрапляє герой, для того, щоб «допомогти» йому або в скруті або в суму за неможливістю знайти вихід. Самотність Йозефа К. створюється неможливістю ідентифікації себе в тих чи інших обставинах: «Хтось зіскочив з помосту, звільняючи місце К., і він піднявся нагору. К. стояв біля самого столу, але на нього так тиснули ззаду, що він був змушений щосили вператися, аби не скинути з помосту стіл, а то й самого слідчого.

Зате слідчий нітрохи не переймався таким дріб'язком, сидів собі спокійно на стільці і, коли чоловік, що стояв позаду, попрощався, взяв до рук невеликого нотатника, єдину річ, що лежала на столі. То був пошарпаний, схожий на шкільний зошит блокнот, чимало аркушів уже були мов обгризені.

— Отже, — заговорив слідчий, гортаючи зошита і немов стверджуючи кожне слово, — ви маляр?

— Ні, — відповів К., — я перший прокурор великого банку.

Цю відповідь зустрів такий щирий сміх правої половини зали, що К. несамохіть і сам засміявся. Люди хапалися руками за коліна і аж трусилися від несамовитих нападів реготу. Сміявся навіть дехто на галереї. Розгніваний слідчий, що, напевне, не мав жодної влади над людьми, які стояли внизу, спробував надолужити своє на галереї, скочив на рівні ноги й махнув кулаком у її бік, а його загалом нічим не примітні брови чорними крилатими куцями зійшлись над очима.»[5]

Тобто, нам здається, що вирок буде винесено та виправдання відбудеться, але ж і герой, і ми бачимо безглуздя цього процесу: «Мені це все байдужісіньке, і я прилюдно уповноважую пана слідчого замість таємних знаків уголос віддавати накази своїм платним агентам, що стоять серед вас. Тож нехай він каже: "Шикайте!", а наступного разу: "Плещіть!"» [5]

Ми бачимо проблему ідентифікації є в ситуації суду в «Алісі..» з точки зору абсурдності, - ситуація суду над Валетом Червей є однією з таких, де присутні абсурдні елементи, подібні до тих, які ми бачимо у творах Кафки. Судовий процес, де не має жодної ясності та логіки, нагадує героїні Керролла про абсурдність існуючих правил і норм:

«— Ну, якщо навіть і так, я не вийду, — заявила Аліса. — До речі, це не загальне правило. Ви тільки що вигадали його.

— Це найстаріше правило в книжці, — заперечував Король.

— Тоді воно мало бути першим, — сказала Аліса. Король зблід і швиденько закрив книжечку.

— Обдумайте ваше рішення, — звернувся він до присяжних засідателів кволим, тремтячим голосом.

— Прошу, ваша величність, з'явилися нові докази, — сказав Білий Кролик, швидко підстрибнувши. — Цей папірець тільки що знайшли.

— Що в ньому? — запитав Король.

— Я ще не розгортав його, — відповів Білий Кролик, — але це, здається, лист, написаний підсудним до... до когось.

— Інакше і бути не може, — промовив Король, — хіба що листа адресовано нікому, що, знаєте, не часто трапляється.

— Кому його адресовано? — запитав один із присяжних.

— Адреси немає, — пояснив Білий Кролик. — Тобто нічого не написано зверху. — З цими словами він розгорнув листа і додав: — Це, виявляється, не лист. Це вірші.

— Вони написані рукою підсудного? — поцікавився інший присяжний засідателі.

— Ні, — сказав Білий Кролик, — і саме це найпідозріліше. (У всіх присяжних засідателів спантеличений вигляд).

— Він, мабуть, підробив чийсь почерк, — сказав Король. (Обличчя всіх присяжних прояснилися).

— Прощу вас, ваша величність, — промовив Валет, — я не писав цих віршів. Вони не можуть довести, що я їх писав. Внизу немає підпису.

— Якщо ти не поставив підпису, — сказав Король, — не тільки погіршує справу. Ти замишляєш зле, інакше ти б поставив своє ім'я, як належить порядній людині.

Пролунали одностайні оплески, бо це були перші справді розумні слова, сказані Королем за весь день.

— Це доводить його провину, — промовив Король.

— Це нічого не доводить, — втрутилася Аліса.»[6]

Аліса, хоча й перебуває в світі абсурду, демонструє свій власний шлях через спілкування з персонажами, які не можуть дати їй відповіді на питання, що виникають. Однак вона, на відміну від героїв Кафки, не переживає такої глибокої самотності, а більше спостерігає за ситуаціями з дитячою безпосередністю та цікавістю, адже вона ще не доросла і не повністю «вписана» в цей світ.

Чи не певна тут асоціація з героєм Кафки? Так, здається, Йозеф -не Валет, а людина, розгублена, але ж не безпорадна. Біля Йозефа К. «такої» Аліси немає, яка може сказати, що суд безглуздий. Аліса має значення як присутня на «дорослому суді», бо вона виросла казковим чином та відрізняється від оточуючих її безглуздих персонажів. Вона - дивна в своєму приватному глузді серед усіх, як і Йозеф К.

В цьому контексті відчуженість Аліси можна трактувати як її відчуження від зовнішнього світу — світу, який не піддається жодним звичним правилам і очікуванням. Її самотність посилюється тим, що вона не знаходить нікого, хто міг би пояснити їй цей дивний світ, але вона не сумує, а пильно, із зацікавленістю стежить. Сон Аліси, який ми «дивимось» разом з нею, як це не дивно, навіть, ближчий до реальності, ніж реальний світ Кафки.

Аліса в пошуках свого дорослішання проходить через спілкування з «миром дорослих». Але це для неї ще невідомі істоти, як, наприклад, королева, король та суд взагалі.

Як і в творі Кафки суд та присутні абсурдно себе поведуть: «Дехто з присяжних записав «важливо», дехто «неважливо». Аліса це дуже добре бачила, бо вже виросла так, що могла легко зазирнути до їхніх табличок. "Але яке це має значення", - вирішила вона про себе.» [6]

Пошук своєї правди, небажане, непередбачене знаходження в обставинах звинувачення без вини не приводить героя «Процесу» до висновків. Він багато шукає допомоги від людей. Її не отримує. До суду над ним він відноситься також, як Аліса — з іронією: «Ваше запитання, пане слідчий, чи я маляр, — а скорше, навіть не запитання, а категоричне твердження, — добре характеризує весь той судовий процес, який ви почали проти мене. Ви, може, заперечите, що це взагалі не процес, — і матимете слушність, бо процес буде тільки тоді, коли я сам погоджусь його так називати. Але поки що я погоджуюсь, і одна з моїх причин — це співчуття. Адже до цього процесу, якщо взагалі на нього зважати, можна ставитись лише співчутливо. Я аж ніяк не стверджую, ніби це недбалий процес, але пропоную вам таке визначення задля самопізнання.»[5]

«Головний герой, Йозеф К., відчуває загальну самотність і абсурдність свого становища серед людей, які не розуміють його і відмовляються від справжнього зв'язку з ним. Мова, за допомогою якої він намагається пояснити себе, виявляється безпорадною. Зокрема, в романі «Процес» Йозеф К. переживає відчуття самотності та абсурдності, оскільки він виявляється в ситуації, де звинувачення у його злочині не має жодної ясності.[7] Його прагнення знайти справедливість та розуміння в умовах абсурдного судового процесу призводить його до висновку, що люди навколо нього неспроможні надати йому підтримку. Його самотність стає неминучою частиною його існування. Йозеф К. потрапляє в пастку абсурдного світу, де його спроби знайти рішення виявляються безрезультатними. Фінал роману відображає цю невизначеність, адже його доля не отримує жодного виправдання, а його намагання зрозуміти суть свого процесу зводиться до безглуздя.

Фінал роману дуже пригнічує. Як такий кінець роману виявився можливим? Ні фабула, ні сюжет не відповідають. Це питання залишається риторичним. Але ж абсурдність подій співвідноситься з фіналом «Процесу».

Головним абсурдом, що об'єднує обидва твори є промова на суді, на якому перебуває Аліса:

— Ні-ні! — заперечила Королева. — Спочатку вирок. Рішення потім.

— Яка нісенітниця! — голосно промовила Аліса. — Тільки уявіть собі, спочатку вирок! [6]

Ці слова на суді, де обставини оцінює Аліса, відзеркалюють ситуацію з Йозефом К.

Кафківський герой — в екзистенціальній ситуації між глуздом і безглуздям, намагається чинити опір, але не має змоги змінити своє становище. Його слова, дії, навіть бажання — ніби вписані в заздалегідь визначений сценарій, де навіть адвокат не є його захисником, а ще одним уособленням байдужості та абсурду герой не признає свою провину: «Не допоможе, — не вгавав К., — навіть ваш зошит, пане слідчий, потвердить мої слова. — Задоволений, що серед цього чужого збориська лунає лише його тихий голос, К., не соромлячись, навіть зважився забрати зошит у слідчого і, мов гидуючи ним, підняти його за один середній аркуш, тож по обидва боки звисали дрібно списані засмальцьовані, пожовклі на краях сторінки. — Це акти слідчого, — пояснив К. і пустив зошит на стіл. — Пане слідчий, спокійно читайте собі далі, я й справді не боюся цієї книги провин, хоча вона мені недоступна, я можу лише торкнутися її двома пучками, але до рук не братиму.»[5]

В романі «Процес» абсурдність неусвідомленості своєї провини для героя працює в сюжеті як несвобода руху. Обмеження простору, рух по тісних «коридорах системи бюрократії» сприймається як нерозв'язність ситуації несповоди героя та його положення звинуваченого, але й неможливості його виправдання, тому що звинувачення «невідомо в чому» продовжує висіти в повітрі. Самотність свою герой усвідомлює дуже чітко, але досить вільно це сприймає, бо розуміє, що йому ніхто не допоможе: «...він боявся будь-чєї, навіть щонайменшої допомоги в цій своїй особистій справі, йому нікого не хотілося обтяжувати, до того ж він волів якомога менше втаємничувати людей у свій клопіт.»[5] У цьому контексті показовим є фінал суду в творі Льюїса Керролла, що ніби повертає нас до логіки та здорового

глузду, на противагу гнітючому, кінцевому фіналу «Процесу». Рішуче й ясне слово дитини, що розриває абсурд, звучить як постріл у морок нісенітниці: «Та хто вас боїться! — сказала Аліса, яка на той час уже виросла до своїх звичних розмірів. — Ви ж просто колода карт!» [6]

Висновки. Абсурдність світу, в якому існують герої роману «Процес» та повісті «Аліса в країні див», полягає в тому, що вони не можуть знайти підтримки або пояснень від інших, але цей абсурд має глибокий філософський зміст. Самотність героїв є результатом їхнього пошуку власної ідентичності та боротьби з зовнішнім світом. У світі модернізму самотність і пошук себе виступають як важливі теми, через які герої намагаються зрозуміти своє місце в цьому абсурдному світі.

У кінцевому підсумку, твори Кафки та Керролла залишають відкритими питання про самотність, ідентичність і абсурдність життя водночас. Ці герої не знаходять чітких відповідей, але саме через свою самотність та абсурдні обставини вони відкривають розуміння людського існування.

Втрата ідентичності героїв, їх самотність - це путь до пізнання самого себе через переоцінку світу та дійсності. Але самотність кожного, відокремлення себе, йде у кожного по-своєму в художньому світі творів. Йозеф К. втрачає свою ідентичність зі світом, Аліса, намагаючись її знайти, зіштовхується з абсурдністю цього ж світу. Обидва герої, незважаючи на їхню несхожість між собою, не знаходять ніяких пояснень від зустрічених персонажів, а тільки ще більше абсурду. Герої намагаються знайти опору в світі абсурдних правил та безглузвих ситуацій, а залишаються наодинці зі своїми страхами перед непорозуміннями.

Таким чином, самотність, неідентичність до навколишнього світу героїв Кафки та Л. Керролла робить їх особливими. Такі герої цікаві нам, тому що ми виявляємо свою особисту самотність і, навіть, починаємо її любити в собі. Є перспективи через твори модернізму з'ясувати питання самотності людини в світі, тобто: чи то звичайний стан людини, чи то її кара, чи треба ідентифікувати себе з іншими або позбавлятися страху втратити свою унікальність? Франц Кафка та Льюїс Керролл — автори, які через абсурд світу і самотність героїв показують глибину людського «я» та складність його взаємодії з реальністю.

Герої не знаходять чітких відповідей, але саме через свою самотність та абсурдні обставини вони відкривають перед нами нові горизонти розуміння людського існування.

Література:

1.Баняс В., Четверта інтерпретація роману «Процес» Франца Кафки. «Acta Academiae Beregsasiensis, Philologica».Т.3, №2 (2024).//<https://aab-philologica.kmf.uz.ua/aabp/issue/view/6>

2.Концепт самотності у новелі Ф. Кафки «Перевтілення» як експлікація модерністської дихотомії «людина — світ». <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/63896>

3. «П'ять речей, які "Аліса в країні чудес" відкриває про наш мозок» https://www.bbc.com/ukrainian/vert_fut/2015/07/150708_vert_fut_alice_in_wonderland_psychology_vp

- 4.Кеба Д. О. Своєрідність міфотворення в прозі Ф. Кафки. Філологічні науки, 2015. Випуск 39. С. 127-131.
5. Кафка, Ф. Процес. Фоліо. 2018.
- 6.Керролл Д., Аліса в країні чудес. UkrBooks.com.

References:

- 1.Banyas. Chetverta interpretatsiia romanu «Protses» Frantsa Kafka [The fourth interpretation of Franz Kafka's novel "The Trial"] // Acta Academiae Beregsasiensis, Philologica. – 2024. – T. 3, № 2. URL: <https://doi.org/https://aab-philologica.kmf.uz.ua/aabp/issue/view/6> (date of access: 05.08.2025). [in Ukrainian].
- 2.Kontsept samotnosti u noveli F. Kafky «Perevtilennia» yak eksplikatsiia modernistskoi dykhotomii «liudyna – svit» [The concept of loneliness in Franz Kafka's novella "The Metamorphosis" as an explication of the modernist dichotomy "man – world"]. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/63896> (date of access: 05.08.2025). [in Ukrainian].
- 3.Piatt rzeczhei, iaki «Alisa v kraini chudes» vidkryvaie pro nash mozhok [Five things "Alice in Wonderland" reveals about our brain]. URL: https://www.bbc.com/ukrainian/vert_fut/2015/07/150708_vert_fut_alice_in_wonderland_psychology_vp (date of access: 05.08.2025). [in Ukrainian].
- 4.Keba D. Svoieridnist mifotvorennia v prozi F. Kafky [Peculiarities of myth-making in Franz Kafka's prose] // Filolohichni nauky. – Vyp. 39. – S. 127–131. [in Ukrainian].
- 5.Kafka F. Protses [The Trial]. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=3262&page=7> (date of access: 05.08.2025). [in Ukrainian].
- 6.Kerrol L. Alisa v kraini chudes [Alice in Wonderland]. URL: http://ukrbooks.com/ua/alisa_v_kraini_chudes/#:~:text= (date of access: 05.08.2025). [in Ukrainian].